

Pla docent

1. Dades descriptives de l'assignatura

Nom de l'assignatura: Psicologia Criminal i Psiquiatria Forense

Curs acadèmic: 2012-2013

Curs: quart

Trimestre: segon

Titulació / Estudis: grau en Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció

Codi de l'assignatura: 21107

Hores de dedicació de l'estudiant: 115 (30 presencials i 85 fora de l'aula)

Nombre de crèdits ECTS: 5

Llengua de la docència: castellà

Professora: Karin Arbach

2. Presentació de l'assignatura

Psicologia Criminal i Psiquiatria Forense és una assignatura optativa que forma part de l'itinerari de Biologia i Psicologia Criminal del quart curs del grau en Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció. En l'assignatura es presenten continguts propis de tres disciplines diferents amb un denominador comú: l'aportació de les disciplines de la salut mental (Psicologia i Psiquiatria) en dret.

En aquesta assignatura es tracten en profunditat conceptes introduïts en assignatures de primer (Introducció a la Criminologia, Teories Criminològiques i Psicologia i Psicopatologia) i segon curs (Ciències Forenses). Els temes que, tot i ser àrees d'incumbència de la psicologia criminal o de la psicologia o psiquiatria forense, són objecte d'estudi d'altres assignatures, no s'inclouen en aquesta. És el cas de l'avaluació i la gestió del risc de violència, la victimologia, el tractament i la prevenció de la delinqüència i la mediació, que són tractats específicament en assignatures de quart curs.

L'objectiu general de l'assignatura és introduir l'alumne en temes clau de la psicologia de la conducta criminal, la psicologia jurídica i forense i la psiquiatria forense mitjançant l'acostament a coneixements actualitzats sobre l'anàlisi, l'avaluació i el pronòstic de la conducta criminal o delictiva.

El primer bloc de l'assignatura se centra en l'estudi del model RNR de D. Andrews i J. Bonta, atès que és un dels enfocaments comprensius de la conducta delictiva general amb més suport empíric fins ara. Es farà especial èmfasi en les aplicacions del model i la seva comparació amb altres teories explicatives de la conducta criminal.

En el segon bloc de l'assignatura, relatiu a les aplicacions de la psicologia jurídica i forense al sistema legal, l'objectiu és específicament sobre les aportacions del coneixement psicològic que més sovint es demanen en el sistema de justícia penal, entre elles l'avaluació del testimoni i de la credibilitat, l'informe psicològic forense i el *profiling* dels delinqüents.

Finalment, el tercer bloc de l'assignatura, relatiu a la psiquiatria forense, se centra en la valoració de l'estat mental de les persones, que pot influir en la seva imputabilitat en un procés legal. L'objectiu és que els alumnes aprenguin tipus i característiques de trastorns mentals que poden actuar com a eximents o com a atenuants en l'aplicació del dret penal i construeixin coneixements per interpretar un examen psiquiàtric forense.

Un objectiu addicional de l'assignatura és ajudar l'alumne a distingir la informació fiable i vàlida de la imatge idealitzada del psicòleg criminal que sovint es troba en els mitjans de comunicació (especialment en les sèries de televisió).

3. Competències que s'han d'assolir en l'assignatura

Competències generals	Competències específiques
Instrumentals G.1. Capacitat per expressar-se i comunicar-se correctament en català i castellà. G.2. Capacitat per expressar-se i comunicar-se, a nivell bàsic, en anglès. G.5. Capacitat de gestionar la informació: selecció de fonts, síntesi de la informació i avaluació crítica de la informació rellevant. Interpersonals G.7. Capacitat de treball en equip: iniciativa i habilitats cooperatives. Sistèmiques G.6. Capacitat per aplicar els coneixements teòrics a situacions i problemes reals.	E.27. Reconeixement dels principis elementals de psicologia i psiquiatria forense.

4. Continguts

Bloc de contingut 1. PSICOLOGÍA CRIMINAL

- La psicologia de la conducta criminal: definició i objectius.
- Teories psicològiques del comportament delictiu. Mètodes d'investigació de la conducta criminal.
- Factors de risc del comportament criminal general.
- El model RNR.
- Aplicacions de la psicologia criminal.

Bloc de contingut 2. PSICOLOGIA JURÍDICA I FORENSE

- Psicologia del testimoni. Processament d'informació i memòria de testimonis i implicats. L'entrevista cognitiva. Avaluació del relat verbal i credibilitat.
- Simulació i engany.
- Psicologia policial i de la investigació criminal. *Profiling*.
- Assessorament a les instàncies judicials.
- Tècniques i proves d'avaluació forense. L'avaluació de la psicopatia.
- Psicologia de la presa de decisions. La presa de decisions de professionals, imputats, víctimes, testimonis i membres del jurat.

Bloc de contingut 3. PSIQUIATRIA FORENSE

- Definició, objectius i aplicacions en el dret.
- Psicopatologia i comportament delictiu.
- Imputabilitat de l'acusat.
- Internament involuntari i mesures de seguretat.

5. Avaluació

Es realitzaran dos tipus d'avaluació:

Avaluació contínua obligatòria mitjançant el desenvolupament de tasques dins i fora de l'aula especificades en l'apartat 8 (Programació d'activitats). La ponderació de les dues activitats fora de l'aula és del 20% per a cadascuna sobre el total de la nota. Es donarà un

feedback permanentment als alumnes per tal de reforçar les tasques realitzades adequadament i de millorar els eventuais dèficits.

No assistir a una sessió o a la presentació d'una tasca s'avalua amb un zero. Es poden acceptar justificacions de força major.

Avaluació final obligatòria. L'avaluació final constarà en un treball que l'alumne haurà de realitzar individualment en el qual s'aplicaran de manera integral els continguts treballats en l'assignatura sobre una obra literària o audiovisual a determinar per la docent. Les pautes per al desenvolupament del treball s'han de comunicar oportunament a l'inici del curs, i els dubtes seran resolts en moments específics acordats per a les tutories. El treball s'ha de presentar en la data estipulada per l'organització del grau. La ponderació de l'examen final és del 60% de la nota.

Criteris d'avaluació

Precisió i rellevància de la informació: el contingut processat i exposat ha de ser breu i concís, així com adequat i coherent amb les línies de l'assignatura.

Qualitat de la informació: el material presentat a classe ha de tenir un fonament empíric o científic versemblant i ha de provenir de fonts d'informació vàlides i fiables.

Claredat en l'exposició oral i escrita dels conceptes treballats.

Comportament participatiu i col·laborador a nivell grupal.

Actitud respectuosa en les activitats de debat grupal davant l'opinió de les altres persones, encara que aquesta difereixi de la pròpia.

Actitud respectuosa davant la informació treballada en els casos pràctics.

Recuperació de l'assignatura:

D'acord amb les instruccions del degà de Dret (de 21 de maig de 2012), s'entén que un estudiant ha participat en les activitats d'aprenentatge i d'avaluació contínua durant el trimestre quan ha assistit a classe i ha realitzat els exercicis corresponents a almenys el 50% dels seminaris i altres activitats a l'aula. D'altra banda, s'entén que un estudiant ha assistit a l'examen final quan el lliura. Només poden participar en el procés de recuperació aquells estudiants que han suspès el conjunt de l'assignatura, i no hi ha possibilitat de participar-hi per pujar nota si la inicialment obtinguda és igual o superior a 5.

La **recuperació de l'avaluació contínua** consistirà en un col·loqui oral en una data per determinar, que es publicarà pels mitjans corresponents.

La **recuperació de l'avaluació final** consistirà en un examen que es farà durant un dels dos dissabtes habilitats en el calendari acadèmic durant el segon i el tercer trimestre (per a les assignatures corresponents, respectivament, al primer i al segon trimestre) o al llarg del període establert durant el mes de juliol (per a les assignatures corresponents al tercer trimestre). En cas que hi hagi alguna modificació en aquest aspecte es comunicarà oportunament a classe i mitjançant l'Aula Global.

Nota aclaridora 1: copiar en l'examen dona lloc a l'obertura d'un expedient acadèmic sancionador.

Nota aclaridora 2: plagiar en un treball comporta una qualificació de zero.

Nota aclaridora 3: no es permet utilitzar telèfons mòbils ni l'ús indegut de l'ordinador i d'Internet en el transcurs de la classe.

6. Bibliografia i recursos didàctics

A més de la bibliografia bàsica de les assignatures Introducció a la Criminologia i Teories Criminològiques, s'inclou com a bibliografia bàsica la següent:

ANDREWS, D. A.; Bonta, J. *The Psychology of Criminal Conduct*. New Providence, NJ: LexisNexis, 2010.

ARCE, R.; FARIÑA, F. *Peritación psicológica de la credibilidad del testimonio, la huella psíquica y la simulación: El Sistema de Evaluación Global (SEG)*. Papeles del Psicólogo, 26, 59-77 . 2005.

ARCE, R.; FARIÑA, F.; NOVO, M.; VAZQUEZ, M.J. *Evaluación forense de la enfermedad mental en la incapacidad temporal: simulación y realidad*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2006.

BARTOL, C. R.; BARTOL, A. M. *Criminal Behavior: A psychological approach* (9ª Ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 2011.

COSTANZO, M.; KRAUSS, D. *Forensic and Legal Psychology*. New York: Worth Publishers, 2012.

GARRIDO, E.; MASIP, J.; HERRERO, M.C. *Psicología jurídica*. Madrid: Pearson, 2006.

GARRIDO, V.; SOBRAL, J. *La investigación criminal: la psicología aplicada a la captura de los criminales*. Madrid: Nabla Ed., 2008.

GARRIDO, V. *Perfiles criminales: un recorrido por el lado oscuro del ser humano*. Barcelona: Ariel, 2012.

SIERRA, J.C., JIMÉNEZ, E.M.; BUELA-CASAL, G. *Psicología Forense: Manual de técnicas y aplicaciones*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2006.

SKEEM, J.L.; DOUGLAS, K. S.; LILIENFELD, S. O. *Psychological science in the courtroom: Consensus and controversy*. New York: Guilford Press, 2009.

Soria, M.A.; Sáiz, D. *Psicología Criminal*. Madrid: Pearson Educación, 2006.

Bibliografia complementària

Al llarg del curs estaran disponibles a l'Aula Global altres articles seleccionats que complementaran la bibliografia bàsica. A més, es recomana la lectura de la bibliografia següent:

AKERS, R.; Sellers, C. *Criminological Theories: Introduction, Evaluation, and Application*. Oxford: Oxford University Press, 2008.

ARCE, R.; FARIÑA, F.; VILARIÑO, M. *Contraste de la efectividad del CBCA en la evaluación de la credibilidad en casos de violencia de género. Intervención Psicosocial*. 2010.

ARCE, R.; SEIJÓ, A.; NOVO, M. *Validez del testimonio: Un estudio comparativo de los criterios legales y empíricos*. Anuario de Psicología Jurídica. 19, 5-13. 2009.

ECHEBURÚA, E.; MUÑOZ, J.M.; LOINAZ, I. *La evaluación psicológica forense frente a la evaluación clínica: propuestas y retos de futuro*. "International Journal of Clinical and Health Psychology". Vol 11, 1: 141-159. 2011.

Juárez, J.R.; Sala, E. *Entrevistando a niños preescolares víctimas de abuso sexual y/o maltrato familiar: Eficacia de los modelos de entrevista forense*. Documentos de trabajo. Barcelona: Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada, 2011.

JUÁREZ, J. R. *La credibilidad del testimonio infantil ante supuestos de abuso sexual: indicadores psicosociales*. Tesis doctoral. Girona: Universitat de Girona, 2004.

NOVO, M.; SEIJO, D. *Judicial judgement making and legal criteria of testimonial credibility*. "The European Journal of Psychology Applied to Legal Context". 2(2), 91-115. 2010.

SERRANO MAÍLLO, A. *Introducción a la criminología*. Madrid: Dykinson, 2009.

Recursos didàctics

- Vinyetes.
- Casos pràctics.
- Vídeos: programats televisius, reportatges, pel·lícules, documentals.

- Notícies de diaris.
- Informació o articles sobre casos a Internet.

7. Metodologia

El pla de l'assignatura es desenvoluparà en diverses instàncies:

Activitats presencials: es realitzaran classes magistrals presencials per a la presentació de la majoria dels temes. Aquestes classes tindran un caràcter interactiu i bidireccional, ja que es promourà la participació activa dels estudiants mitjançant la reflexió crítica sobre els continguts tractats. Es realitzaran quinze sessions de dues hores de durada cadascuna, en les quals s'introduiran els continguts de l'assignatura. També s'explicarà el material a utilitzar i les tasques que l'estudiant haurà de desenvolupar fora de l'aula.

Activitats dirigides: per a la introducció d'alguns temes els alumnes hauran de buscar informació fora de l'aula i processar-la mitjançant pautes preestablertes a la classe anterior. El temps aproximat requerit per a cada activitat és de vint hores (lectura, processament i preparació de la presentació). Les fonts d'informació són aquelles a les quals els alumnes tinguin accés de manera lliure (Internet, bibliografia, diaris, televisió). Es posarà un èmfasi especial en el tractament adequat de la informació sensible.

Activitats autònomes: la lectura i l'estudi de documentació científica (llibres, capítols i articles), l'estudi i la resolució de casos proposats i la redacció de treballs segons pautes donades pel docent són activitats que l'alumne ha de desenvolupar de manera autònoma.

La qualificació de l'assignatura s'obtindrà a partir de l'avaluació contínua i de l'examen, que es farà en el dia, l'hora i l'aula assenyalats a aquest efecte mitjançant convocatòria oficial.

8. Programació d'activitats

La següent programació pot estar subjecte a modificacions. Es recomana a l'alumne comprovar l'Aula Global prèviament a cada sessió.

Setmana	Activitat a l'aula Agrupació / tipus d'activitat	Activitat fora de l'aula Agrupació / tipus d'activitat
Setmana 1	Sessió 1. Dilluns 7 de gener, de 9.00 a 11.00 h – Presentació de l'assignatura. – Revisió del pla docent. – La psicologia de la conducta criminal: definició i objectius. Sessió 2. Dimecres 9 de gener, de 9.00 a 11.0 h – Teories psicològiques del comportament delictiu. – Mètodes d'investigació de la conducta criminal.	Activitat 1 (grup): treball de síntesi integració d'una sèrie d'articles breus (presentació oral). Activitat 2 (grup): Treball tutoritzat d'anàlisi i formulació d'un cas (presentació escrita).
Setmana 2	Sessió 3. Dilluns 14 de gener, de 9.00 a 11.00 h – Factors de risc del comportament criminal general. – El model RNR. Sessió 4. Dimecres 16 de gener, de 9.00 a 11.00 h – Aplicacions de la psicologia criminal. – Activitat dirigida de dinàmica grupal.	
Setmana 3	Sessió 5. Dilluns 21 de gener, de 9.00 a 11.00 h – Psicologia del testimoni. - Processament d'informació i	

	memòria de testimonis i implicats. Sessió 6. Dimecres 23 de gener, de 9 a 11 h – L'entrevista cognitiva.	
--	--	--

Setmana 4	Sessió 7. Dilluns 28 de gener, de 9.00 a 11.00 h – Avaluació del relat verbal i credibilitat. Sessió 8. Dimecres 30 de gener, de 9.00 a 11.00 h – Simulació i engany.	
Setmana 5	Sessió 9. Dilluns 4 de febrer, de 9.00 a 11.00 h – Psicologia policial i de la investigació criminal. <i>Profiling</i>. Sessió 10. Dimecres 6 de febrer, de 9.00 a 11.00 h – Presentació i debat de l'activitat 1.	
Setmana 6	Sessió 11. Dilluns 11 de febrer, de 9.00 a 11.00 h – Assessorament a les instàncies judicials. – Tècniques i proves d'avaluació forense.	
Setmana 7	Sessió 12. Dilluns 18 de febrer, de 9.00 a 11.00 h – L'avaluació de la psicopatia.	
Setmana 8	Sessió 13. Dilluns 25 de febrer, de 9.00 a 11.00 h – Psicologia de la presa de decisions.	
Setmana 9	Sessió 14. Dilluns 4 de març, de 9.00 a 11.00 h – Definició, objectius i aplicacions de la psiquiatria forense en el dret. – Psicopatologia i comportament delictiu.	
Setmana 10	Sessió 15. Dilluns 11 de març, de 9.00 a 11.00 h – Imputabilitat de l'acusat. – Internament involuntari i mesures de seguretat.	

